

o objektivizující náhled s co největším odstupem, jeho metodou je, při zachování etiky historikovy práce, zejména empatie a pochopení. Šel cestou co možná důkladného poznání celého života správního soudce *Háchy* a jeho vnitřního ustrojení, aby mohl porozumět jeho postojům a rozhodnutím v klíčových a zároveň stále drtivějších momentech, které přicházely v letech po *Háchově* nástupu do prezidentské funkce. Tento *Machálekův* přístup je po desítkách let odsudků potřebně vyvažující. Bylo snadné zatratit člověka, který se zhroutil v konfrontaci s nacistickými psychopaty a zločinci. Ale lze si také položit otázku, zda je vhodné ze závěťří válečného exilu, či dokonce z bezpečí pozdější mírové doby žádat od někoho hrdinská gesta ve jménu ať osobní, nebo národní cti, jestliže by dotyčný nedával v sázku jen svůj vlastní život, ale životy mnoha jiných, velmi konkrétních lidí. Autor poskytuje dostatek materiálu k tomu, aby si každý mohl sám odpovědět nebo o odpovědi přemýšlet.

Vít Machálek předložil čtenářům dílo propracované, jazykově vytríbené a postavené na pečlivé heuristice a dlouhodobém výzkumu. Kniha bezpochyby poslouží jako kvalitní podklad pro pokračující věcnou diskusi o roli *Emila Háchy* i protektorátní politické reprezentace. Zároveň jde o záslužný počín, který přispívá k poznání nejen této významné osobnosti českých právních dějin, ale skrze ni také k povědomí o utváření prvorepublikového správního soudnictví, na něž to současné navazuje.

Zdena Žáčková*

Píša Radek. Soudcokraté, zachránci a byrokrati. Soudy a soudci v USA, Izraeli a České republice. Praha: Leges, 2018, 184 s.

Radek Píša patří k silné mladé vědecké komunitě, kterou se podařilo vybudovat na pražské právnické fakultě okolo profesora *Jana Kysely*. *Píša* již dříve publikoval k suverenitě parlamentu a k ústavnímu přezkumu, recenzovaný text však znamená jeho dosud nejambicióznější autorský počín. Kniha *Soudcokraté, zachránci a byrokrati. Soudy a soudci v USA, Izraeli a České republice* představuje vítaný příspěvek do české právně-politologické diskuse. Již samotný název zní poměrně široce, avšak autorův cíl jej ještě výrazně přesahuje: *Píša* chce ukázat, že „současné výrazné problémy demokracie jsou spojeny s tranzitivní fází k jinému režimu“ (s. 9). Dvoukolejnost jasně definovaného cíle vědecké práce a autorova vyšší ambice se prolíná celým textem. *Radka Píšu* jako by rámec disertační práce, z níž kniha vychází, svazoval, protože jeho sdělení výrazně překračuje srovnání politické role soudů v USA, Izraeli a České republice. Tato recenze *Píšovo* hledání kompromisu mezi sevřeným naplněním výzkumného cíle a touhou říci něco víc akceptuje – z knihy vyplývá, že autor absorboval a utřídil velké množství materiálu a byla by škoda jej nevyužít.

* PhDr. Zdena Žáčková, Ph.D., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i. E-mail: zdena.zackova@ilaw.cas.cz. Recenze vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.

Píša se sám charakterizuje jako postmoderní ironik. V knize umně skládá mozaiku (povětšinou moderních) textů, k nimž posléze přidá krátkou glosu. Autorovy poznámky jsou všímavé a hojně prostupují celým textem, ale místy zamrzí, že nejdou více do hloubky. *Píša* obratně upozorní na možný problém v zásadních dílech k soudům, jeho domyšlení do důsledků však již nechá na čtenáři samém. Na druhou stranu, *Píša* předkládá takovou šíři zajímavých postřehů, že všechny by do hloubky ani ve stravitelném rozsahu zpracovat nešly.

Autor kritizuje mainstreamovou fixaci výzkumu na otázku ústavního přezkumu, přičemž poukazuje, že nejkontroverznější či nevýraznější soudní rozhodnutí směřují spíše vůči moci výkonné než k rušení zákonů. *Píša* dále ukazuje, že soudy nechrání lidská práva, či alespoň ne tak, jak velí lidová představitost. Co se velkého cíle knihy – tedy přechodu k novému režimu – týče, autor očekává nikoliv zdokonalení již existujícího řádu, nýbrž diskontinuitní zlom. *Píša* pozoruje substantivní krizi politiky ve všech třech analyzovaných státech, navzdory jejich velmi odlišným společenským, politickým a právním systémům. Fragmentace stranického systému vede k posílení moci soudů. Podle *Píši* silné soudy představují symptom, a nikoliv příčinu současné krize. Autor dalšímu posilování soudů nepřeje a očekává, že při nastolení nového společenského konsenzu se soudcové vrátí ke své původní roli – rozhodování sporů. Škoda, že *Radek Píša* blíže neosvětlil mechanismus, jak k podle něj nevyhnutelné změně společenského modelu dojde a jak nový řád bude vypadat, případně jak by vypadat měl.

Podobná kniha na českém akademickém publikačním trhu chyběla. Představuje klíčová díla amerického psaní o soudech a soudcích a shrnuje přínos kritických právních studií. Autor se příliš nezaobírá nejnovějšími pracemi a trendy ve výzkumu soudů, což není na škodu, neboť v tuzemském prostředí chybělo komentované zpracování i předchozí, tematicky a metodologicky mnohem sevřenější, výzkumné éry. Snad ještě záslužnější počín lze spatřovat v přiblížení velmi rozvinutého bádání o soudech v Izraeli, kde *Radek Píša* sám nějakou dobu pobýval. Autor tímto pokrývá dosud téměř slepé místo na tuzemské publikační mapě a přináší cenné informace a velmi čtivé postřehy o atraktivní jurisdikci, jež prokládá i vlastními zápisky z cest. Obdobně lze se zájmem přečíst i dvě české kapitoly, které přinášejí již fragmentovanější pohled, jelikož autor se v nich zabývá specifitějšími problémy (vizte níže).

Zatímco svou deklarovanou roli postmoderního ironika a zajímavě glosujícího pozorovatele zvládá *Radek Píša* výborně, k úzce výzkumnému aspektu práce mám několik připomínek. Autor deklaruje, že se pohybuje na hranici normativního a empirického přístupu, proto na jeho postup budu aplikovat kritéria obvykle s empirickým bádáním spojovaná. Knize by prospělo jasnější vymezení hlavních tezí, případně formulování výzkumných otázek a nastínění, za užití jakého postupu je autor chce zodpovědět. Bohužel, v rámci kapitoly nazvané *Metodologie* se metoda příliš nerozebírá a není patrné, jaká metoda se ve výzkumu aplikovala. Autor nastiňuje, jak postupoval při výběru tří případů (USA, Izrael, Česká republika jakožto nejrozdílnější případy), ale již nevysvětluje, proč by tato volba měla být teoreticky zajímavá a k čemu směřuje. Stejně tak kniha samotná klade důraz na analýzu v rámci jednotlivých případů, avšak nikoliv na srovnání napříč případy. Jelikož autora u jednotlivých případů zajímají různé fenomény, nemůže využít důsledného srovnání, z něž by mohl vyvodit podložené závěry. Není zcela zřejmé, jaké proměnné autor považuje za nezávislé (tj. příčiny) a jaké za závislé (tj. následky). Využití zvoleného výběru případů – metody největších rozdílů – tedy ztrácí na síle. Výsledný *design* není důsledně komparativní, jednotlivé případy stojí spíše separátně vedle sebe, než že by

tvořily jeden organický celek. Nicméně, i kdyby autor provedl čistou komparaci, problém validity výzkumu by nevyřešil. Čistě na výzkumu soudů a soudců tří zemí patrně nelze dospět k neprůstřelnému závěru ohledně toho, že se nacházíme ve fázi přechodu k jinému režimu, jak zní deklarovaná ambice bádání. Na druhou stranu nutno podotknout, že autor svůj hlavní cíl v jednotlivých kapitolách neztrácí ze zřetele a snaží se analýzu proměn moci soudní propojit s pojednáními o tranzici k novému režimu. K onomu propojení však nedochází na základě systematického postupu, ale spíše prostřednictvím kusých komentářů.

Domácí publikum jistě zaujmou dvě studie věnované České republice. První se zabývá postupem českých soudů, zejména Nejvyššího správního soudu (NSS), v problematice poskytování informací o platech. *Píša* vyjadřuje řadu kritických postřehů, mimo jiné k judikatuře NSS. Přichází také se zajímavým zjištěním, že nejrozhodněji se k řešení platové kauzy postavili řadoví civilní soudci, kteří připustili civilní žaloby proti obstruujícím povinným subjektům a někdy přiznali i náhradu nemajetkové újmy. Teoreticky by přitom měli mít k ochraně lidských práv dále než soudy vyšší (s. 143).

Druhá česká mikrostudie rozebírá vzorek 24 rozhodnutí, v nichž jako soudce zpravodaj působil *Vojen Güttler*, tedy vůči stěžovatelům vůbec nejvstřícnější ústavní soudce. *Píša* neskrývá překvapení, že v rámci jeho vzorku se vyskytovala většinou solidní úroveň právní argumentace a nečekaně nízká rezistence obecných soudů. Na druhou stranu podotýká, že když už se obecné soudy vzepřely, tak velmi úspěšně. *Píša* dále konstatuje, že překvapivě mnoho nálezů (ze vzorku 24 rozhodnutí) mělo velmi omezený dopad na stěžovatele. Celkově autor považuje stávající systém za značně neefektivní, zabývající se drobnými nároky, navíc v kontextu chybějících právních prostředků k prosazení rozhodnutí.

Knihou jednoznačně zaujme suverénním jazykovým podáním. *Píša* se ukazuje jako stylisticky bravurní autor, zhusta využívající originálních jazykových figur, jež se nicméně občas přelíží až do nenápomocné jazykové exhibice. Obdobně bych oželel břitké odsudky bez jakéhokoliv zdůvodnění (srov. např. označení *Melčáka* za patrně nejzkorumpovanějšího poslance tehdejší Sněmovny, s. 165). To však nic nemění na tom, že čtenářsky v ranou odbornou literaturu publikace rozhodně zůstává velmi příjemným a obohacujícím zážitkem.

Knize by prospěla důslednější korektura, objevují se překlepy, chyby ve jménech, místy neladí shoda podmětu s přísudkem. V české kapitole o poskytování informací se vyskytuje označení článek, patrně jako pozůstatek dřívější *Píšovy* publikace k tématu.

Celkově se jedná o knihu, která by neměla uniknout pozornosti nejen odborné, ale i širší veřejnosti. Potěší jak zájemce o roli soudů a soudců v právu, politice a společenském dění, tak i publikum vyhledávající zamyšlení nad problémy soudobé liberální demokracie. Kniha sice úzce pro empirickou právní vědu výraznější posun neznamena, ale k české intelektuální debatě o demokracii a její kvalitě významně přispívá. Otevírá řadu zásadních témat a přichází s množstvím originálních postřehů, a to vše ve velmi svěžím, čtivém podání.

Hubert Smekal*

* Mgr. Hubert Smekal, Ph.D., Ústav pro otázky soudnictví Právnické fakulty Masarykovy univerzity a Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity. E-mail: hsmekal@fss.muni.cz.